הרב חיים ברובנדר
rcb@atid.org

פרשת ויחי תש"פ
בעניין אפרים ומנשה

לע"נ ר' פנחס בן ר' ראובן הכהן ז"ל

בראשית פרק מח, א-ו
(א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרָיִם׃ (ב) וַיַּגֶּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמִּטָּה׃ (ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֵל שַׁדַּי נִרְאָה אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי׃ (ד) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי מַפְרְךָ וְהִרְבִּיתִךָ וּנְתַתִּיךָ לִקְהַל עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲחֻזַּת עוֹלָם׃ (ה) וְעַתָּה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בֹּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיְמָה לִי הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי׃ (ו) וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקָּרְאוּ בְּנַחֲלָתָם׃

רש"י
(א) **ויאמר ליוסף** - אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אצל אביו למצרים והגיד לו: **ויקח את שני בניו עמו** - כדי שיברכם יעקב לפני מותו: (ב) **ויגד** - המגיד ליעקב, ולא פירש מי, והרבה מקראות קצרי לשון: **ויתחזק ישראל** - אמר אף על פי שהוא בני, מלך הוא ואחלוק לו כבוד. מכאן שחולקין כבוד למלכות, וכן משה חלק כבוד למלכות (שמות יא ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי, וכן אליהו (מ"א יח מו) וישנס מתניו וגו': (ד) **ונתתיך לקהל עמים** - בשרני שעתידים לצאת ממני עוד קהל ועמים ואף על פי שאמר לי (לעיל לה יא) גוי וקהל גוים, גוי אמר לי על בנימין, קהל גוים הרי שנים לבד בנימין, ושוב לא נולד לי בן, למדני שעתיד אחד משבטי ליחלק, ועתה אותה מתנה אני נותן לך: (ה) **הנולדים לך, עד באי אליך** - לפני בואי אליך, כלומר שנולדו משפרשת ממני עד שבאתי אצלך: **לי הם** - בחשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו: (ו) **ומולדתך וגו'** - אם תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה, ואף על פי שנתחלקה הארץ למנין גלגלותם כדכתיב (במדבר כו נד) לרב תרבו נחלתו, וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ מן הבכורות, מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו [להטיל גורל הארץ למנין שמות השבטים, ונשיא לכל שבט ושבט. ודגלים לזה ולזה]:

בראשית פרק יב, ב-ג
(ב) וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה׃ (ג) וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה׃

בראשית פרק מז פסוק כח
וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמְאַת שָׁנָה׃

רש"י
ויחי יעקב - למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו:

בראשית פרק מח פסוק טז
הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃

רש"י
המלאך הגאל אתי - מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר (בראשית לא יא-יג) ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב וגו' אנכי האל בית אל: **יברך את הנערים** - מנשה ואפרים: **וידגו** - כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין [הרע] שולטת בהם:

בראשית פרק מט פסוק א
וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׃

רש"י
ואגידה לכם - בקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל אומר דברים אחרים:

שפת אמת לפרשת ויחי [שנה תרס"א]
בפסוק **ועתה שני בניך כו'**. ועתה הוא המשכת דרך חדש. לכן איתא ועתה לשון תשובה. לפי שבעל תשובה צריך להמשיך דרך חדש לתקן מה שקלקל. וכן עשה כאן יעקב דרך חדש והעלה בני יוסף להיות להם דביקות באבות כמ"ש ויקרא בהם שמי ושם אבותי. אבל מולדתך כו' ע"ש אחיהם יקראו. שדביקות הע' נפש הוא בהי"ב שבטים. והי"ב שבטים דבקים במדרגת האבות. והעלה את מנשה ואפרים לתוך השבטים. ויוסף הועלה למעלה ממדרגת השבטים כמ"ש שכם אחד על אחיך:

Visit **www.atid.org/shiur** for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit **www.WebYeshiva.org** to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.